

05.07.2017

Keskeinen sisältö lausunnoista hallituksen esitysluonnokseen laiksi maatalousyrittäjän lomituspalveluista, laiksi turkistuottajan lomituspalveluista, laiksi poronhoitajan sijaisavusta sekä eräiksi niihin liittyviksi laeiksi

SISÄLLYSLUETTELO

Keskeinen sisältö lausunnoista hallituksen esitysluonnokseen laiksi maatalousyrittäjän lomituspalveluista, laiksi turkistuottajan lomituspalveluista, laiksi poronhoitajan sijaisavusta sekä eräksi niihin liittyviksi laeiksi	1
1. Johdanto	3
2. Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä.....	3
3. Lausujat.....	5
3.1. HE LUONNOS.....	5
3.1.1. Yleistä.....	5
3.1.2. Toimeenpanojärjestelmän muutosesitys.....	6
3.1.3. Maatalousyrittäjien yritysکوhtainen vuosiloma.....	7
3.1.4. Työajan mitoitus.....	8
3.1.5. Muuta.....	9
3.1.6. Turkistuottajien lomituspalvelut.....	9
3.1.7. Poronhoitajien sijaisapu.....	10
3.2. Lopuksi	10

1. Johdanto

Pääministeri Juha Sipilän hallituksen strategisen hallitusohjelman mukaan viljelijöiden lomitusjärjestelmä uudistetaan yrittäjälähtöisesti. Lisäksi hallitusohjelman mukaisesti arvioidaan kilpailulainsäädännöstä aiheutuvat muutostarpeet ja ryhdytään tarvittaessa toimenpiteisiin EU:n kilpailulainsäädännön puitteissa. Hallitusohjelman liitteessä todetaan myös, että muutetaan oikeutta lomitukseen esim. lisäämällä yrittäjän omavastuun osuutta ja tehostamalla lomituksen hallintomallia. Hallitusohjelman liitteessä mainittu Maatalouden lomitusjärjestelmien kehittämistyöryhmä luovutti raporttinsa syksyllä 2015 ja virkamiesvalmisteluna toteutettiin lainsäädännön muutoksia, joilla osin lisättiin yrittäjän omavastuun osuutta sekä sopeutettiin lomitusjärjestelmä EU:n valtioneuvoston mukaiseksi.

Pääministeri Sipilän hallitus linjasi 5.4.2016, että maatalousyrittäjien ja turkistuottajien lomituspalvelujen järjestäminen ja lomituksen paikallisviranomaistehtävät siirretään maakuntien tehtäväksi.

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö asetti työryhmän toimikaudeksi 15.8.2016 – 31.3.2017 uudistamaan maatalouden lomitusjärjestelmien toimeenpanoa vastaamaan muuttuvan toimintaympäristön vaatimuksia. Työryhmän tavoitteena oli arvioida maatalousyrittäjien, turkistuottajien ja poronhoitajien lomitusjärjestelmien toimeenpanon siirrosta maakunnille aiheutuvat uudistamistarpeet lomitusjärjestelmään. Työryhmän tavoitteena oli lisäksi tarkastella Eduskunnan vastauksen mukaisesti (EV 108/2015 vp - HE 112/2015) a) yrittäjän tarpeiden ja lomittajan työajan yhteensovittamista siten, että lomittajan työn osa-aikaisuutta pystytään vähentämään, b) varallaolon maksullisuuden vaikutuksia lomituspalveluiden käyttöön ja käytänteisiin sekä siihen liittyviä muutostarpeita sekä c) tuetun maksullisen lomituksen enimmäistuntimäärän riittävyttä ja rajauksen vaikutuksia maatalousyrittäjien jaksamiseen sekä tuntimäärien muutostarpeita.

Työryhmän tehtäväksi asetettiin:

- 1) Selvittää lomitusjärjestelmien toimeenpanon ja lomituspalvelujen uudistamistarpeet lomitukseen siirtäessä maakuntien tehtäväksi;
- 2) Tehdä edellä mainitun selvityksen hallituksen esityksen muotoon maaliskuun loppuun 2017 mennessä.

Toimikautensa aikana työryhmä osallistui säädösvalmisteluun, jolla maakuntauudistuksen linjauksista sekä maatalouden toimintaympäristön muutoksista johtuvat muutosehdotukset sisällytettiin lomituspalvelulakeihin. Työryhmä valmisteli lisäksi esityksen huomioiden Eduskunnan vastauksen (EV 108/2015 vp – HE 112/2015). Valmistelussa huomioitiin, että lomituspalvelujen toimeenpanojärjestelmän tulisi vastata nykyisiä kilpailulainsäädännön vaatimuksia ja uuden järjestelmän tulisi olla sopuissa Euroopan unionin kilpailupolitiikkaan kuuluvien valtioneuvoston jäsenvaltioiden kanssa. Hallituksen esitysluonnos sisältää muun muassa ehdotukset uusiksi laeiksi maatalousyrittäjien lomituspalveluista, turkistuottajien lomituspalveluista sekä poronhoitajien sijaisavusta.

2. Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä

Työryhmä valmisteli lomituspalvelujen toimeenpanojärjestelmän uudistamisen hallituksen yleisten maakuntauudistuksen linjausten pohjalta.

Työryhmän keskeiset muutosesitykset toimeenpanojärjestelmään

- Maatalousyrittäjien lomituspalvelujen järjestämis- ja tuottamisvastuu siirtyy 18 maakunnalle
- Turkistuottajien lomituspalvelujen järjestämis- ja tuottamisvastuu keskitettäisiin Pohjanmaan maakunnalle
- Poronhoitajien sijaisavun järjestämis- ja tuottamisvastuu keskitettäisiin Lapin maakunnalle
- Kuntien palveluksessa olevat lomittajat ja lomituksen hallintohenkilöstö siirtyvät maakuntiin maakuntauudistuksen mukaisella liikkeenluovutusperiaatteella

- Maatalousyrittäjien lomituspalvelujen ja -hallinnon rahoitus siirtyy maakunnan yleiskatteisen rahoituksen piiriin
- Lomituspalvelujen ohjaus ja valvonta siirtyy uuteen valtion ohjaus- ja valvontavirastoon
- Maatalousyrittäjien eläkelaitokselle (Mela) säädettäisiin tehtävä, jonka mukaan sillä olisi mahdollisuus tarjota lomitukseen liittyvää osaamistaan maakunnille tai uudelle ohjaus- ja valvontavirastolle
- Hallinnollista työtä kevennettäisiin muun muassa yksinkertaistamalla lainsäädännön soveltamisalaa

Työryhmä huomioi lomituspalvelujen uudistamisessa maakuntauudistuksesta aiheutuvat muutostarpeet palveluihin, eduskunnan lausumat (EV 108/2015 vp - HE 112/2015) sekä arviot maatalouden muuttuvasta toimintaympäristöstä tulevaisuudessa.

Työryhmän keskeiset muutosesitykset maatalouslomitukseen

- Vuosiloma olisi tilakohtainen
- Vuosilomapäivien määrä korotettaisiin nykyisestä 26 päivästä 31 päivään
- Vuosilomassa tulisi oikeus varallaoloon tai valvontakäyntiin
- Vuosilomissa poistettaisiin nykyinen kannustinloukku työntekijöiden palkkaamisessa, palkkaaminen ei vaarantaisi eikä vähentäisi vuosilomaoikeutta
- Maksuja (mm. sijaisavusta ja lisävapaasta perittäviä maksuja) alennettaisiin vuoden 2017 tasolle
- Tuetun maksullisen lomituksen eli lisävapaan tuntimäärä korotettaisiin 200 tuntiin vuodessa
- Itse hankitun lomituksen käyttöä edistettäisiin korottamalla korvaus 30 euroon tunnissa, nostamalla itse hankittu lomitus tasavertaisempaan asemaan valvontakäyntien ja varallaolon suhteen sekä tehtäisiin lisävapaasta subjektiivinen oikeus
- Elinkeinoverotuksen piirissä olevat yrittäjät pääsisivät lomituspalvelujen piiriin
- Luovutettiin MYEL -vakuutussidonnaisuudesta, päätoimisuusedellytyksestä, ja sijaisavun yrityskohtaisesta tarveharkinnasta
- Vuosilomaan syntyisi oikeus, vaikka toiminta alkaisi kesken kalenterivuotta
- Työajan mitoitus ja sijaisapumaksujen määräytyminen yksinkertaistettaisiin
- Oikeus lomituspalveluihin sidottaisiin kaavamaisempaan kotieläinten määrän mukaiseen laskentaan kotieläinten hoitotyöhön sidonnaisuuden lisäksi
- Lomitusta rajattaisiin hevosten osalta valtiontuen suuntaviivojen mukaisesti vain kasvatukseen käytettäviin hevosiin

Esityksessä olevien lomituspalvelujen tarkoituksena on nykyiseen tapaan tukea maatalousyrittäjien sosiaaliturvan toteutumista, työssä jaksamista ja työurien pidentymistä. Lomituspalvelujen avulla suomalaisilla maatalousyrittäjillä on tosiasiallinen mahdollisuus irrottautua työstään pääosin samaan tapaan kuin palkansaajilla. Tätä on pidetty tärkeänä muun muassa Suomen maantieteellisen sijainnin, peruselintarvikkeiden omavaraisen tuotannon ja huoltovarmuuden säilyttämisen kannalta.

Sekä toimeenpanoa että palveluja koskevat esitykset merkitsisivät muutosta nykyjärjestelmään. Jatkossa on kuitenkin välttämätöntä varmistaa, että maakuntien yleiskatteinen rahoitus riittää maatalousyrittäjien lomituspalvelujen järjestämiseen ja tuottamiseen. Esityksen tavoitteena on lomituspalvelujen kustannustehokas toimeenpano sekä lomituspalvelujen turvaaminen muuttuvassa toimintaympäristössä huomioiden maakuntauudistuksen lisäksi maatalousyrittäjien määrän väheneminen sekä maatalouden ja sen toimintatapojen muuttuminen. Lakien soveltamisen yksinkertaistamisella tavoitellaan lisäksi hallinnon työmäärän vähentämistä ja yrittäjien yhdenvertaisuutta. Lain soveltamisalan selkeyttäminen nopeuttaisi ja helpottaisi päätöksentekoa ja parantaisi palvelun saajien oikeusturvaa. Tilakohtaisella vuosilomalla voitaisiin vähentää lomittajien osaaikaisuutta ja turvata lomittajien kokoaikaisuutta ja sitä kautta turvata osaavan lomittajakunnan säilyminen tulevaisuudessa. Toiminnan tehostamisesta aiheutuvat kustannussäästöt voitaisiin käyttää uudistuksen yhteydessä palvelujen pysyviin parannuksiin. Esityksellä pyritään myös edistämään yksityisen lomituspalvelutuotannon lisääntymistä ja luomaan nykyistä kilpailuneutraalimpi tilanne yksityisen ja julkisen palvelutuotannon välille.

Työryhmän keskeiset muutosesitykset turkistuottajien lomitukseen

Esityksen mukaan Pohjanmaan maakunta korvaisi turkistuottajan itse hankkimasta lomituksesta aiheutuneita kustannuksia. Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen (Mela) rooli poistuisi tuen maksatuksesta (ks. jäljempänä kohta 4.4.).

Esityksessä ehdotetaan, että kaikki turkiseläinten tuottajat siirtyisivät turkistuottajien lomituspalvelulain piiriin. Turkistiloilla siirryttäisiin itse hankittuun lomitukseen eli jatkossa maakunnalla ei olisi velvollisuutta tarjota lomitusta turkistuottajalle. Itse hankitun lomituksen korvausta esitetään korotettavaksi. Turkistuottajalta ei enää perittäisi lisävapaamaksua, vaan se vähennettäisiin suoraan palvelun tuottajalle maksettavasta korvauksesta. Esitetyt muutokset selkeyttäisivät ja yksinkertaistaisivat turkistuottajan lomituspalvelulain soveltamista.

Työryhmän keskeiset muutosesitykset poronhoitajien sijaisapuun

Esityksen mukaan Lapin maakunta korvaisi poronhoitajan itselleen järjestämästä sijaisavusta aiheutuneita kustannuksia. Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen (Mela) rooli poistuisi tuen maksatuksesta (ks. jäljempänä kohta 4.4.).

Lausuntopyynnöt

Lausuntopyynnöt osoitettiin 48 kuntaan, kuntayhtymään ja kaupunkiin sekä keskeisille etujärjestöille ja valtion ja kunnan viranomaisille. Lausunnot pyydettiin toimittamaan ministeriöön 3.7.2017 klo 16.15 mennessä.

3. Lausujat

Lausuntoja annettiin määräajan puitteissa yhteensä 120. Osa lausunnoista oli kahden tai useamman henkilön tai järjestön allekirjoittama. Tällainen lausunto laskettiin yhdeksi lausunnoksi.

Lausunnon antoi 38 kuntaa, kuntayhtymää, kaupunkia ja kunnan lomituspalvelujen paikallisyksikköä, 8 paikallisyksikön lomittajien edustajia, 52 järjestöä, yhdistystä tai osuuskuntaa, joista 32 oli Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry:n eri aluejärjestöistä annettua lausuntoa, 7 valtion tai kunnan viranomaista tai muuta vastaavaa julkisoikeudellista laitosta ja 15 yrittäjää, tuottajaa tai yksityishenkilöä.

3.1. HE LUONNOS

3.1.1. Yleistä

Lausunnoissa tuotiin esiin, että hyvin toimivat lomituspalvelut ovat ensiarvoisen tärkeitä maatalousyrittäjien, turkistuottajien ja poronhoitajien työhyvinvoinnin, työssä jaksamisen ja työurien pidentämisen kannalta. Lausunnoissa tuotiin esille maatalouslomituserjestelmän pitkä historia sekä lomituspalvelujen tärkeys maaseudun asuttuna pitämiselle, Suomen ruokaturvalle ja huoltovarmuudelle. Poronhoito on saamelaiden perinteinen elinkeino ja osa saamelaiskulttuuria.

Lomituserjestelmän ja lainsäädännön yksinkertaistamista ja selkeyttämistä kannatettiin pääsääntöisesti. Mitä vähemmän jää varaa tulkinnalle, sitä tasapuolisemmin palvelua todettiin tuotettavan valtakunnallisesti. Lain selkeyttämisen koettiin myös parantavan palvelua ja lisäävän maatalousyrittäjien tasapuolista kohtelua sekä oikeudenmukaisuutta nykyiseen lakiin verrattuna. Muutamissa lausunnoissa esitettiin kuitenkin vaihtoehtoisia palvelumalleja, jotka monimutkaistaisivat järjestelmää ja lainsäädäntöä entisestään.

Useassa lausunnossa tuotiin esille maatalouden nopea rakennekehitys. Johtopäätökset kuitenkin erosivat siten, että osa näki rakennekehityksen aiheuttavan lainsäädännön muutostarpeita, jotta järjestelmä säilyisi toimivana myös tulevaisuudessa. Osa taas katsoi, että työryhmän esittämät parannukset lomituserjestelmään voitaisiin tehdä rakennekehityksestä tulevilla automaattisilla säästöillä.

Osassa lausunnoista tuotiin esille maatalousyrittäjien vaikea taloudellinen tilanne sekä työn sitovuus ja kuormittavuus. Kunnat ja kaupungit sekä lomituspalveluyksiköt toivat esille oman alueensa maantieteellistä sekä muuta erityistilannetta, tämän hetkistä lomitustilannetta ja sitä kuinka esitetyt muutokset vaikuttaisivat erityisesti heidän alueellaan.

Lausunnoissa, joissa kannatettiin vuosiloman muutosta, nähtiin, että uudistuksilla nimenomaan voidaan parantaa lomittajien kokoaikaisuutta, työssä kehittymistä ja alan houkuttelevuutta. Vuosilomamuutosesityksen vastustajat näkivät, että muutos ei auta lomittajien tilannetta tai että esitys päinvastoin huonontaa lomittajien työolojaan tai kokoaikaistumista. Myös lomittajien vastuun lisääntyminen tuotiin monessa lausunnossa esille, mutta osa koki sen hyvänä ja osa huonona asiana.

Osassa lausuntoja tuotiin esille lomittajien koulutuksen tarve muutosvaiheessa, lomitusetin tai vastaavan IT-järjestelmän oleellinen tarve sekä haluttiin varmistaa, että lomitushallinnon henkilöstö siirtyy maakuntiin liikkeenluovutusperiaatteella. Yleiskatteisen rahoituksen riittävyyden varmistamiseen kiinnitettiin myös huomiota useassa lausunnossa.

3.1.2. Toimeenpanojärjestelmän muutosesitys

Toimeenpanojärjestelmän muutosta kommentoitiin lähes kaikissa kuntien, kuntayhtymien, paikallisyksikköjen lausunnossa sekä muutaman etujärjestön toimesta.

Lausunnoissa tuotiin esille, että lomituksen keskittäminen nykyisestä 42 paikallisyksiköstä 18 maakunnalle on kannatettavaa ja keskittäminen tehostaa toimintaa tilanteessa jossa maatalousyrittäjien määrä vähenee. Lakia toivottiin muutettavan siten, että se mahdollistaa kehittyvän maatalouden tukemisen, koska nykyinen lainsäädäntö ei vastaa enää tarpeita. Paikallistuntemus tiloista ja toimintatavoista olisi kuitenkin varmistettava jatkossakin. Muutama lausunnon antaja esitti, että lomitus siirtyisi maakuntiin siirtymäajalla, esimerkiksi vasta vuonna 2021.

Rahoituksen turvaaminen koettiin erittäin tärkeäksi subjektiivisen oikeuden turvaamisen kannalta. Joissakin lausunnoissa toivottiin lomituksen rahoituksen ”korvamerkitsemistä”, jotta rahoituksen riittävyys voitaisiin varmistaa jatkossakin. Yhdessä lausunnossa todettiin, että rahoitusta koskeva lainsäädäntö sekä lomitusalainsäädäntö rajoittavat maakunnan itsemääräämisoikeutta.

Erityisesti MTK:n paikallisjärjestöjen lausunnossa toivottiin Melan roolin jatkumista myös maakuntamallissa. Myös MELA toivoin tehtäviensä säilyttämistä poronhoitajien sijaisavussa sekä turkistuottajien ja maatalousyrittäjien itsejärjestetyn lomituksen osalta. Esitetylle ostopalvelulle Melasta ei nähty suurta tarvetta. Poronhoitajien sijaisavun hallinnoinnin säilyminen Melalla oli neljän lausujan mukaan toivottavaa. Yhdessä lausunnossa kannatettiin lomituspalvelujen ohjauksen ja valvonnan siirtoa uuteen valtioon lupa- ja ohjausviirastoon, koska Melan toiminta sekä ohjeistajana että oman toimintansa valvojana koettiin ongelmalliseksi.

Lomituksen ICT-järjestelmän tärkeys ja tarve tuotiin esille lausunnoissa ja esitettiin pelko siitä, että vuoden 2019 alussa ei olisi käytössä mitään ICT-järjestelmää. Siirtymävaiheessa on tärkeä varmistaa lomituspalvelujen tietojärjestelmän toimivuus. Eräässä lausunnossa kuitenkin esitettiin, että lomitus olisi maakunnallisesti marginaalinen toimiala, joten ohjelmistojen kehitystyössä tulisi hyödyntää jo olemassa olevia ohjelmistoja kuten esimerkiksi päätöksenteon ja työvuorosuunnittelun ohjelmistot.

Turkistuottajien lomituspalvelujen keskittämistä kannatettiin kaikissa asiaan kantaa ottaneissa lausunnoissa. Osa lausunnonantajista kuitenkin esitti, että turkistuottajien lomituspalvelujen järjestämis- ja tuottamisvastuu keskitettäisiin kahteen tai kolmeen Pohjanmaan maakuntaan. Turkiseläinten kasvattajien liitot esittivät keskittämistä kolmeen Pohjanmaan maakuntaan. Keskittämistä kahdelle tai kolmelle maakunnalle perusteltiin suomen- ja ruotsinkielisten palvelujen turvaamisella sekä alueelle keskittyneellä tuotannolla ja palveluosaamisella.

Saamelaiskäräjät, Suomen Porosaamelaiset ja Sámisoster ry katsoivat, että maakuntajohtoisessa toiminnassa saamelaisten perusoikeudet alkuperäiskansana eivät toteudu, koska maakuntalaki lähtee siitä, että saamelaiset ovat kielellinen vähemmistö. Tällöin saamelaisten oikeutta omaan kieleen ja kulttuuriin ei huomioida. Poronhoitajien sijaisavun muutokset on käsiteltävä perustuslakivaliokunnassa, koska toimeenpanon muutos koskee saamelaisten perusoikeuksia. Poronhoitajien sijaisavun siirtoa maakuntiin vastustettiin edellä mainitusta syystä johtuen ja Saamelaiskäräjät, Suomen Porosaamelaiset ja Sámisoster ry katsoivat, että toimeenpano ja kehittäminen tulisi säilyttää Melassa. Lausunnonantajien mukaan Melassa on vahva asiantuntemus

ja osaaminen sekä tarvittavat tiedot vakuutuksen omaavista poronhoitajista. Lisäksi palvelua on saanut saamenkielellä mikä on ensiarvoisen tärkeää poronhoitajien sijaisavun toteutumisessa.

Osa kunnista, kuntayhtymistä ja kaupungeista toi esille, että lomituspalvelujen järjestämisestä nyt luopuvien ja jo aiemmin luopuneiden kuntien eläkemenoperusteiset maksut tulisi kattaa lomituspalvelujen osalta valtion varoista.

Yhtiöittäminen

Lausunnoissa todettiin, että maakuntalaki mahdollistaa lomituspalvelujen järjestämisen ja tuottamisen liikelaitoksen kautta ja lomituspalveluja ei tulisi yhtiöittää. VM lausunnossa tuotiin esiin se, että on tulkinnanvaraista, ettei kyse olisi muusta kuin taloudellisesta toiminnasta. Ennen hallituksen esityksen antamista tulee pyrkiä varmistamaan, ettei epäilyksiä toiminnan luonteesta ole.

Työ- ja elinkeinoministeriö (TEM) kiinnitti huomiota asian arvioimiseen yleisen EU:n valtioneuvoston näkökulmasta. Viitaten komissiolle maatalouden suuntaviivojen nojalla tehtyyn notifiointiin, TEM:n mukaan voidaan pitää selvänä, että lomituspalvelun tarjoamisessa on kyse taloudellisesta toiminnasta. Arvioitavaksi ei tule tältä osin tuki alkutuotannossa toimivalle yritykselle tai lomituspalvelun tarjoajalle, vaan tuki lomituspalveluja kilpailutilanteessa markkinoilla tarjoavalle maakunnan toimijalle.

Maakunnille on tarkoitus säätää järjestämis- ja tuottamisvastuu. Työryhmän loppuraportin mukaan maakunnan liikelaitos voisi tuottaa itse maakunnan sille osoittamia tehtäviä kuten tosiasiallisten lomituspalveluiden tarjoamista, joita maakunta käytännössä ostaa myös yksityisiltä palveluntuottajilta. Maakunnilla ei kuitenkaan olisi velvollisuutta tuottaa palveluita itse, vaan ne voisivat myös hankkia ne pelkästään ostopalveluna. EU:n valtioneuvoston sääntely edellyttää liikelaitosmuodossa tapahtuvan taloudellisen toiminnan yhtiöittämistä.

Työryhmän loppuraportin mukaan silloin, kun maakunta tuottaa palveluja lakisääteisen velvoitteen nojalla, ei maakuntalain mukaan ole kyse tehtävän hoitamisesta kilpailuilla markkinoilla ja näin ollen yhtiöittämisvelvollisuutta ei ole. Tältä osin kansallinen lainsäädäntö poikkeaa EU:n valtioneuvoston sääntelystä. EU:n valtioneuvoston sääntely ei tunne mahdollisuutta kiertää taloudelliseen toimintaan liittyvää yhtiöittämisvelvoitetta säätämällä tehtävä lakisääteiseksi velvoitteeksi. Sääntelyn tarkoituksena on turvata kilpailuneutraali julkisen ja yksityisen elinkeinotoiminnan välillä. Selvästi markkinoilla tapahtuvaa toimintaa, kuten tosiasiallinen lomituspalvelu, ei tulisi TEM:n mukaan säätää viranomaisen lakisääteiseksi tehtäväksi EU:n valtioneuvoston näkökulmasta, eikä sitä voida pitää toivottavana myöskään kansallisen elinkeinonharjoittamisen vapautteen liittyvän sääntelyn näkökulmasta. Tosiasiallisten lomituspalveluiden tarjoamista ei voida pitää viranomaistehtävänä, koska se on selkeästi luonteeltaan taloudellista ja tälläkin hetkellä useat yritykset tarjoavat näitä palveluita.

TEM toi esille komission tiedonannon valtioneuvoston käsitteestä (EUVL 2016/C 262/01) kohtien 2.3.-2.4. mukaisen solidaarisuusperiaatteen soveltumisen lomituspalveluihin. Tiedonannon mukaan silloin, kun sosiaaliturvajärjestelmän katsotaan perustuvan solidaarisuuteen, siinä ei oikeuskäytännön mukaan katsota olevan kyse taloudellisesta toiminnasta. Lomituspalvelussa ei kuitenkaan ole kyse sosiaaliturvajärjestelmään kuuluvasta palvelusta eikä sitä tarjota kansalaisille, vaan tarkoin rajatulle joukolle elinkeinonharjoittajia.

Työ- ja elinkeinoministeriön käsityksen mukaan lomituspalvelussa on kyse yksiselitteisesti taloudellisesta toiminnasta, jota maakuntien liikelaitokset tarjoaisivat markkinoilla kilpaillen yksityisten lomitusrityttöjen kanssa.

3.1.3. Maatalousyrittäjien tilakohtainen vuosiloma

Vuosiloman muuttamista tilakohtaiseksi kommentoitiin lähes kaikissa lausunnoissa. Vuosilomapäivien lisäämistä kannattivat lähes kaikki.

Vuosiloman muuttaminen tilakohtaiseksi koettiin perustelluksi ja hyväksi ratkaisuksi 14 lausunnossa. Muutosta kannatettiin sillä perusteella, että se turvaisi toimivat ja kustannustehokkaat palvelut tulevaisuudessa. Tilakohtaisen vuosiloman koettiin myös yksinkertaistavan järjestelmää ja helpottavan päätöksentekoa. Tilakohtainen vuosiloma asettaisi yksinyrittäjät ja useamman yrittäjän tilat samanarvoiseen asemaan. Joissakin lausunnoissa tuotiin esille, että edelleenkin on olemassa tiloja, joissa molemmat yrittäjät pitävät 52 vuosi-

lomapäivää ja tämä nähtiin valtakunnallisena ongelmana. Kaksinkertaisten vuosilomien pitäminen ja niiden hiljainen hyväksyntä nähtiin vääristävän työvoiman tarvetta alueellisesti sekä luovan eriarvoisuutta yksityistajien ja perheyrittäjien välille. Lausunnoissa arvioitiin tilakohtaisen vuosiloman vastustuksen johtuvan nimenomaan vuosilomien väärinkäytöstä eli vastustajat kokevat vuosilomapäivien vähenevän, jos ne on pidettävä yhtä aikaa, kun nyt on tilanteita, joissa molempien yrittäjien tehtäväosuus tehdään vuosilomalomituksella, vaikka vain toinen yrittäjä on lomalla. Vuosiloman muutosta puoltavissa näkemyksissä tuotiin esiin, että tilakohtainen vuosiloma parantaisi lomittajan työhyvinvointia luomalla lomittajalle toivotun työyhteisön ja työtovereita sekä vähentämällä lomittajien työpaikka kiusaamista sekä osa-aikaisuutta. Lomittajien osaamisen ja vastuun kasvaminen tuotiin myös esille, mutta sen koettiin tuovat haastetta ja houkuttelevuutta alalle. Myös yhden yrittäjät tilat sekä tilat joissa jo nyt pidetään yhtäaikaista vuosilomaa, kannattivat tilakohtaista vuosilomaa yhdenvertaisena järjestelmänä, jonka myötä olisi saatavissa pysyviä parannuksia kaikille yrittäjille. Lausunnoissa myös nähtiin, että kahden yrittäjän tiloilla on muutoinkin helpompi irrottautua osasta työtehtäviä ja mahdollisuus jakaa työtaakkaa, kuin yhden yrittäjän tiloilla.

18 lausunnossa kommentoitiin vuosilomamuutokseen liittyviä etuja ja haasteita tai esitettiin kysymyksiä, mutta ei otettu varsinaisesti kantaa puolesta tai vastaan. Osa esitti kysymyksen siitä, tulisiko tilakohtainen vuosiloma tosiasiaissa vähentämään lomittajien osa-aikaisuutta tai olisiko se yhdenvertainen yrittäjille. Esille tuotiin myös lomittajan työmäärän ja vastuun lisääntyminen sekä osaamisen vaatimusten kasvaminen.

13 lausunnon antajaa esitti vaihtoehtoisen mallin, jossa yrittäjä voisi valita joko henkilökohtaisen- tai tilakohtaisen vuosiloman tai osa vuosilomista olisi useamman yrittäjän tiloilla yhtäaikaista ja osa henkilökohtaisia. Vuosilomapäivien määrä 26 päivää voisi esimerkiksi säilyä entisellään, mutta näistä 10 olisi pidettävä yhtäaikaista. Tai 2/3 vuosilomista voitaisiin edellyttää pidettävän yhtäaikaista tai useamman yrittäjän tiloilla tehtäisiin yrittäjien määrää tasoittava laskentamalli. Yhtenä vaihtoehtona esitettiin, että luotaisiin henkilökohtainen, tilakohtainen ja talouskohtainen lomaoikeus.

60 lausunnossa, joista 27 tuli MTKn alajärjestöiltä, esitettiin vuosiloman säilyttämistä henkilökohtaisena tai koettiin tilakohtainen vuosiloma tarpeettomaksi tai muutoin huonoksi. Henkilökohtaisuutta perusteltiin sillä, että aviopuolisot, sisarukset tai osakeyhtiön osakkaat haluavat pitää vuosilomansa eriaikaan ja omien tarpeidensa tai eri mielenkiinnon kohteiden ja harrastustensa mukaisesti. Aviopuolisot ilmoittivat, että eivät välttämättä halua pitää lomaansa yhtä aikaa puolisonsa kanssa, koska työskentelevät yhdessä joka päivä. Useassa lausunnossa esitettiin vuosiloman olevan henkilökohtainen sosiaalietuus, eikä vuosilomaa siitä syystä katsottu voitavan muuttaa tilakohtaiseksi. Vuosiloman muutos tilakohtaiseksi koettiin myös asettavan maatalousyrittäjät epätasa-arvoiseen asemaan muihin yrittäjiin ja palkansaajiin nähden. Lausunnoissa tuotiin esille maataloustyön vaativuus ja se, että useamman yrittäjän tilaa ei voitaisi jättää kokonaan lomittajan vastuulle. Osalla tiloista koettiin, että osaa tilan töistä ei voisi koskaan jättää lomittajalle tai muullekaan ulkopuoliselle taholle tehtäväksi. Lomittajien ammattitaidon ei myöskään katsottu riittävän hoitamaan suuren yksikön toimintaa itsenäisesti. Lausunnoissa tuotiin esille se, että kahden yrittäjän tiloilla vuosilomapäivien määrä ei lisääntyisi, vaan se päinvastoin vähenisi 52 päivästä 31 päivään. Vuosilomamuutoksen koettiin muuttavan sosiaalietuuden yritystueksi.

3.1.4. Työajan mitoitus

Työajan mitoitusesitystä kommentoitiin lähes kaikissa lausunnoissa. Laskentakaavaan toivottiin tarkennuksia ja mahdollisuutta yrityskohtaiseen poikkeamaan. Kaavamaisista laskentatapaa vastustavat toivoivat mahdollisuuden ottaa huomioon tuotantotavan lisäksi työmenetelmät ja muut yrityksen yksilölliset seikat sekä lomittajan osaaminen, taito ja henkilökohtaiset ominaisuudet. Laskentatavan puoltajien mielestä kaavamaisuus tuo kaikille yrittäjille tasavertaisen kohtelun.

18 tunnin maksimityöaikaa vastustettiin, koska koettiin, että sen yli menevien tuntien maksullisuus tekisi vuosilomastakin maksullisen. 3 tunnin minimityöaikaa kannatettiin ja vastustettiin. Joissakin lausunnoissa minimityöajaksi esitettiin 4 tuntia ja osassa esitettiin minimityöajan poistamista. 3 tunnin rajalla koettiin olevan eläinsuojelullista merkitystä ja sen nähtiin rajoittavan sijaisapua ja sen saamista liikaa.

Muutosesitystä kannattavien lausunnoissa tuotiin esille, että työajan mitoituksen kaavamaisuus asettaa yrittäjät tasavertaiseen asemaan valtakunnallisesti. Kaavamaisuus toisi tasapuolisuutta lomituspäivän mitoitukseen ja yksinkertaistaisi työajansuunnittelun hallinnollista resurssointia.

Työajanmitoitusta vastustettiin sillä perusteella, että se ei ota huomioon eri tuotantotapoja tai automaatiota eikä erityisolosuhteita. Lausunnoissa tuotiin esiin myös se, että luopuvat tilat eivät ole enää investoineet tilo-

jensa kehittämiseen, joten kaavamainen työajanmitoitus ei vastaisi näiden tilojen tarpeisiin. Lisäksi lausunnoissa todettiin, että esitetty laskentakaava tuottaisi muille kuin lypsykarjatilaille suhteettoman suuren työajan verrattuna työmäärään ja todelliseen työaikaan. Laskennassa ei myöskään huomioida pieniä tiloja. Vuosiloman aikaisen työajan ylityksen ei katsottu voivan aiheuttaa yrittäjälle lisäkustannuksia.

3.1.5. Muuta

Lausunnoissa tuotiin esille, että esitetyt muutokset lisääisivät lomittajien kokoaikaisuutta, lomittajatyön houkuttelevuutta sekä tukisivat lomittajien työhyvinvointia. Toisaalta esitettiin myös näkemyksiä, että muutosesitykset eivät lisää lomittajien kokoaikaisuutta ja muutokset vähentäisivät lomittajien työtä tai lisääisivät heidän työmääräänsä liikaa.

Päätoimisuusedellytyksen poistoa sekä sijaisavun tarveharkinnan poistoa kannatettiin pääsääntöisesti. Maksualennuksiin, maksujen yksinkertaistamiseen ja lisävapaan tuntimäärän korotukseen suhtauduttiin positiivisesti.

Lisävapaan tuntimäärän korotusta kannatettiin yleisesti. Lisävapaan lisäämisellä nähtiin voitavan tukea lomittajien työllistymistä. Lisävapaan tuntimäärän lisääminen mahdollistaisi yrittäjälle tilaisuuden irrottautua työstään ja ottaa "omia vapaita", koska lisävapaan lomitusta olisi henkilökohtainen.

Myel- sidonnaisuuden poisto koettiin joissakin lausunnoissa riskinä sillä perusteella, että perusteet sosiaaliturvaan vähenevät ja etuus jatkossa rinnastettaisiin yritystukeen. Toisaalta lausunnoissa tunnustettiin myös yhtiömuotoisten maatilojen lomitustarve ja koettiin Myel -sidonnaisuuden poisto kannatettavaksi. Myel -sidonnaisuuden poisto nähtiin positiiviseksi myös siitä syystä, että sen myötä järjestelmään tulisi lisää yrittäjiä tilanteessa, jossa maatalousyrittäjien määrä vähenee rakennekehityksen myötä.

Hevostalouden rajaaminen koettiin harmilliseksi, vaikka sitä osin ymmärrettiin. Mikäli hevostuotanto alkutuotantoa lukuun ottamatta rajattaisiin lomitukseen ulkopuolelle, esitettiin ehdotettua hevosen määritelmää tarkennettavan. Osa lausunnon antajista vastusti hevostalouden rajaamista lomitukseen ulkopuolelle ja koki, että hevoset jäävät näissä tilanteissa hoitamatta. Suomen Hippos ry esitti, että voimassaolevan lomitustarpeen piirissä olevat lomaoikeudet voisivat säilyä lomitukseen piirissä.

Yksi lausunnon antaja esitti palvelusetelin kokeilua.

Itse järjestetyn lomitukseen muutosesitykset jakoivat mielipiteitä. Osa kannatti itse järjestetyn lomitukseen houkuttelevuuden lisäämistä. Itse järjestetty lomitusta lisäntyisi houkuttelevuuden myötä ja loisi tätä kautta lisää lomitustarvetta. Osa lausunnon antajista koki, että itse järjestettyyn lomitukseen ei tulisi panostaa, esitetyt muutokset asettaisivat itse järjestetyn lomitukseen käyttäjät parempaan asemaan tai itse järjestetyn lomitukseen lisääntyminen vaikeuttaisi maakunnan lomitustarveluonnetarjontaa, kun resurssitarve olisi vaikeampi arvioida.

Osa lausunnon antajista näki, että lomitustarveluonnet tulisi vastata yrittäjien tarpeisiin 24h/vrk ja sen tulisi olla yrittäjän ensisijainen tuki. Osa lausunnonantajista näki, että maatalousyrittäjän omaa yrittäjän vastuuta yrityksestään tuli painottaa lainsäädännössä ja että lomitustarveluonnet ei saa olla maatalousyrittäjän ensisijainen varajärjestelmä. Lainsäädäntöön toivottiin myös selkeytystä vastuista, kun lomittaja sairastuu.

Muutamien kaupunkien tai kunnan lausunnossa ilmoitettiin, että useammat kunnat subventoivat tuetun maksullisen lomitustarveluonnet käyttöä jopa 50 % maksujen määrästä tällä hetkellä. Tämän tuen pelättiin loppuvan maankuntien siirryttyä. Lausunnoissa ei kerrottu oliko kyseinen valtion tuki hyväksytty komissiossa.

Kuntien, kaupunkien ja paikallisyksiköiden lausunnoissa tuotiin esiin, että toiminnasta luopuvien ja jo luopuneiden kuntien toiminnan päättymisen jälkeen ilmenneet kulut (esim. lomapalkkakulut) tulisi säätää valtion korvattavaksi.

3.1.6. Turkistuottajien lomitustarveluonnet

Suomen Turkiseläinten Kasvattajain Liitto ry, Pohjois-Suomen Turkiseläinten kasvattajat ry sekä Svenska Österbottens Pältdjursodlarförening rf kaikki esittivät, että turkistuottajien lomaoikeus säilyisi henkilökoh-

taisena ja mahdollisuus maakunnan järjestämään lomitukseseen säilyisi. Lomaoikeuden ja lisävapaan määrät toivottiin säilytettävän entisellään.

3.1.7. Poronhoitajien sijaisapu

Poronhoitajien sijaisapua toivottiin laajennettavan ja kehitettävän. Yhtäjaksoisen tai vähäisin keskeytyksin jatkuneen työkyvyttömyyden perusteella sijaisapua toivottiin saatavan lääkärin määräämän sairausloman ajaksi. Sijaisapuperusteisiin toivottiin lisättävän myös kuntoutus, työterveyshuollon suunnittelema työkykyä ylläpitävä toiminta, äitiys- ja vanhempainvapaa, sairaan lapsen hoito, varusmiespalvelu ja kertausharjoitukset sekä lähiomaisen kuolema ja hautajaiset.

Saamelaiskäräjät, Suomen Porosaamelaiset ja Sámisoster ry toivovat, että sijaisavun enimmäismäärää ei nostettaisi laintasolle, koska silloin enimmäismäärää ei voida korottaa, vaikka tarvetta olisi.

3.2. Lopuksi

Lausunnon antajat kannattivat pääsääntöisesti lomituksen järjestämis- ja tuottamisvastuun siirtoa maakuntiin sekä lainsäädännön yksinkertaistamista ja etujen parantamista. Yrityskohtainen vuosiloma jakoi mielipiteet ja suuri osa kantaa ottaneista vastusti yrityskohtaista vuosilomaa.

Lausunnon antajat, jotka vastustivat vuosiloman muutosta, eivät esittäneet vaihtoehtoisia keinoja muiden esitettyjen ja kannattamiensa parannusten rahoittamiseksi. Maatalouden rakennekehityksestä aiheutuva säästö ei palaudu valtiontalousarviossa lomituspalvelujen kehittämiseen, vaan se poistuu käytöstä tarvearvion muutoksena vuosittain tehtävän talousarvioesityksen yhteydessä.

Lausuntokierrokselta haluttiin kommentteja muun muassa kotieläinyksikön määrittelyyn ja palautteen perusteella kotieläinyksikköjen määrittelyä on tarkastettava.

Lomituspalvelun yhtiöittämisestä saatiin juridisesti perusteltu kanta vain Työ- ja elinkeinoministeriöstä, joka vastaa Suomessa valtioneuvoston asioista sekä kilpailulainsäädännöstä.

Suomen lomitusjärjestelmät katsotaan jo nykyisellään valtion tueksi maatalouden alkutuotantoon. Tästä syystä järjestelmät on hyväksytty EU komissiossa. Maatalouslomituksen enimmäisaikoihin (3 tai 6 kk) on saatu joustoa ja hyväksyntä nimenomaan työkyvyttömyysperusteisen sekä osin perhevapaa perusteisen sijaisavun osalta. Tämä ei tee lomitusjärjestelmästä sosiaaliturvaa vaan valtion tuen myöntämisen enimmäismääriin on saatu joustoa, jotta maatalousyrittäjien varsinaiset sosiaaliturvaetuudet (esim. vanhempainraha tai sairauspäiväraha) olisivat tosiasiallisesti heidän käytettävissään. Vuosiloman henkilökohtaisuus tai yrityskoh- taisuus ei muuttaisi tätä tilannetta ja lisäksi sijaisapu on esitetty säilytettäväksi henkilökohtaisena.

